

BOHDAN ULAŠIN: LEXIKOLÓGIA ŠPANIELSKÉHO JAZYKA

Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2022, 288 strán

ISBN 978-80-223-5366-3

OPEN ACCESS

Vo vydavateľstve Univerzity Komenského v Bratislave vychádza vysokoškolská učebnica, ktorá si kladie za cieľ, slovami autora, ponúknuť komplexný a ucelený pohľad na lexikálnu zložku španielskeho jazyka. Na 288 stranách sa tomuto cieľu autor veľmi podrobne venuje, hoci stále v rozsahu primeranom pre učebnicu, ktorá plní funkciu uvedenia študenta do konceptuálnych rámcov danej disciplíny. Aj z tohto dôvodu je dobrou voľbou, že učebnica je napísaná v slovenskom jazyku.

V úvodnej kapitole definuje základné lexikologické termíny (*lexikológia, slovo, lexéma, slovná zásoba* a i.). Okrem definície uvádza v zátvorke aj španielske znenie termínu. Poukazuje tiež na rozdiely v španielskom a slovenskom názvosloví, ktoré sú často zdrojom interferencie (použitie španielskeho termínu *lexema* vo význame, slovný základ/báza a pod.).

Druhá kapitola delí slovnú zásobu španielčiny podľa pôvodu (*Pôvod španielskej slovnej zásoby*, str. 12–70). Táto kapitola je relatívne obsiahla. Pri prácach, ktoré sú venované lexikológii konkrétnych jazykov nie je zvykom venovať tejto oblasti podobný rozsah. V prvej podkapitole sa venuje domácej slovnej zásobe, zaraďuje sem okrem latinčiny aj latinské prevzatia z gréčtiny, z keltských a germánskych jazykov, ktoré z perspektívy španielčiny tvoria súčasť domácej lexiky. Nájdeme tu aj prehľad najdôležitejších zmien vo vývoji z latinčiny do španielčiny. Ďalšiu podkapitolu tvorí prevzatá slovná zásoba. V úvode sa autor venuje mechanizmu prevzatia ako výsledku jazykového kontaktu ako aj adaptačným mechanizmom pri procese integrácie do prijímajúceho jazyka. Nasledujú jednotlivé jazyky, ktoré obohatili slovnú zásobu španielčiny. Ako prvé uvádza adstrátové jazyky Pyrenejského polostrova, potom nasledujú ďalšie jazyky, od v súčasnosti najpočetnejšej angličtiny, cez francúzštinu, okcitánčinu, arabčinu, taliančinu, nemčinu atď. Vyššie spomínaný nezvyklý rozsah venovaný prevzatiam však nie je vôbec na škodu, keďže v prípade jazykov s veľkým počtom prevzatí sa autor podrobne venuje rozdielom medzi slovenčinou a španielčinou, ktoré sú výsledkom rôznych adaptácií. Toto je obzvlášť podstatné pri angličtine a francúzštine, kde nachádzame početné odlišnosti v grafickej, výslovnostnej, ale aj morfologickej či sémantickej adaptácii medzi oboma prijímajúcimi jazykmi (španielska výslovnosť [rúgbi] vs. slovenská [ragbi] < *rugby*; použitie protézie: *esmokin, estándar, eslogan*; použitie písaného prízvuku: *puđín, bádmin-ton* a i.). Asymetrické zastúpenie jednotlivých jazykov vidno napríklad pri arabizmoch, ktoré sú výrazne viac zastúpené v španielčine a na druhej strane pri prevzatiach z nemčiny, ktorých je výrazne viac v slovenskej (často hovorovej) lexike. Na konci tejto kapitoly autor zaradil aj podkapitolu o etymologických dubletách, čo je fenomén takmer neexistujúci v slovenčine, avšak hojne zastúpený v španielskej slovnej zásobe (*implicāre* < *emplear* — *implicar, auricula* < *oreja* — *aurícula, cubitus* < *codo* — *cúbito* a pod.).

Tretia časť (*Vrstvy v lexiku*, str. 70–149) sa člení na viacero kapitol, ktoré stratifikujú španielsku lexiku podľa viacerých kritérií. Prvá podkapitola sa venuje geografickým rozdielom. Veľkú časť venuje španielčine hispanoamerického areálu. Vyčleňuje jednotlivé oblasti, uvádza početnú slovnú zásobu typickú pre každú hispanoamerickú

OPEN ACCESS

varietu a v zátvorke uvádza ekvivalent v geograficky neutrálnej alebo európskej španielčine. Okrem toho sa venuje aj jazykovým kontaktom, ktoré ovplyvnili hispanoamerickú španielčinu, lexike prevzatej z pôvodných jazykov amerického kontinentu a jej koexistencii so slovami španielskeho pôvodu (*calabaza* — *zapallo*) alebo tzv. archaizmom, ktorá sú síce archaizmami v európskej španielčine, ale ich označenie ako archaizmy je nenáležité, pretože v hispanoamerických varietách sú naďalej používané (*arveja*, *lindo*, *pollera* a i.). Pri európskej španielčine vydeľuje kastílskojazyčné územie (s tradičnou izoglosou, ktoré ho vnútorne člení na severnú a južnú oblasť) ako aj kontaktné územie na východnom a západnom okraji s vplyvmi astúrciny / asturleončiny na západe a aragónčiny na východe. Následne charakterizuje španielčinu v oblastiach s kooficiálnym jazykom (katalánčina, baskičtina, galícijsčina), ktorého vplyv je badateľný aj v slovnej zásobe tamojšej španielčiny. Na záver v krátkosti charakterizuje španielčinu v Afrike, Ázii, Oceánii (najmä Rovníková Guinea a Filipíny) ako aj fenomén sefardí. Nasleduje podkapitola o sociálnej diferenciacii s príkladmi lexiky vybraných profesijných skupín (z oblasti zdravotníctva, médií a filmu, práva a polície), lexiky vybraných záujmových skupín (futbal, hudba, flamenco, býčie zápasy), a sociolektov v užšom slova zmysle, teda lexiky vybraných sociálnych skupín (mládežnícky slang, študentský slang, drogový slang, zločinecký a väzenský argot, vojenský slang, lexika queer komunity). V štylistickej diferenciacii charakterizuje a prináša početné príklady z hovorovej lexiky, knižnej lexiky, odbornej lexiky, publicistickej a administratívnej lexiky. V časovej diferenciacii slovnej zásoby poukazuje na dynamiku a vývoj slovnej zásoby, v ktorej niektoré prvky postupne zastarávajú a archaizujú sa a nové prvky do lexiky prenikajú. Záverečná podkapitola delí slovnú zásobu podľa expresivity, charakterizuje základné vyjadrovacie prostriedky expresie v španielčine, definuje a uvádza príklady na eufemizmy, vulgarizmy, politickú korektnosť a pod.

Štvrtá kapitola (*Obohacovanie slovnej zásoby*, str. 150–244) sa venuje tvorbe slov, ktorá sa ako súčasť onomaziológie zvykne vydeľovať od lexikológie a priradovať skôr k široko chápanej morfológii. Predpokladáme, že toto zaradenie vychádza z tradičného koncipovania študijného programu španielskeho jazyka na slovenských univerzitách, pri ktorom sa morfológia zameriava v prvom rade na osvojenie správnych tvarov ohybných slovných druhov a ich funkcií pri vyjadrovaní jednotlivých gramatických kategórií. Koniec koncov prvá slovenská vysokoškolská učebnica lexikológie od prof. Trupa takisto zahŕňala španielsku slovtvorbu¹. Autor predstavuje jednotlivé slovtvorné mechanizmy: odvodzovanie, parasyntéza, neoklasická kompozícia, krátenie, tvorba skratiek, kríženie, spätná derivácia, konverzia, skladanie (sem zahŕňa iba jednoslovné kompozitá), viacslovné pomenovania, ďalej uvádza osobitne proces univerbizácie a multiverbizácie, frazeologické pomenovania (ktoré možno mohli byť zaradené spolu alebo hneď za viacslovnými pomenovaniami), onomatopické tvorenie a sémantické tvorenie (metafora, metonymia, synekdocha). Jednotlivé mechanizmy tvorby nových pomenovaní sa autor snaží konfrontovať so slovenčinou a v závere jednotlivých podkapitol zhrňa hlavné rozdiely, ktoré majú podľa neho in-

¹ Trup, L. (1999): *Španielska lexikológia*. Banská Bystrica: Filologická fakulta Univerzity Mateja Bela.

terferenčný potenciál. Ide o istý druh „zradných slov“, autor používa väčšinou výraz falošná analógia. Niekedy ide iba o predpokladanú a pritom absentujúcu analógiu na úrovni morfémy (*anestésista* — *anesteziológ*, *atletismo* — *atletika*, *diplomático* — *diplomata* a i.) alebo slovného základu (*traductología* — *translatológia*, *astronauta* — *kozmonaut*).

Piata kapitola (*Lexikálny význam*, str. 245–258) sa zaoberá lexikálnym významom a definovaním hlavných sémantických termínov a zároveň aj vzťahmi významu a formy (synonymia, antonymia, polysémia, homonymia, paronymia, hyponymia, hyperonymia). V záverečnej šiestej kapitole (259–270) sa venuje propriálnej lexike. Prináša klasifikáciu proprií a uvádza príklady antroponým a najmä toponým, ktoré vykazujú prekvapivo veľa rozdielov oproti slovenčine. Najmä grafické rozdiely pri adaptácii toponým z iných jazykov (od prítomnosti / absencii tildy / dĺžňa: *Dublín* — *Dublin*, *Ámsterdam* — *Amsterdam*, *Virginia* — *Virgínia*; cez rôzne formálne zmeny: *Liubliana* — *Lublana*, *Bósforo* — *Bospor*; až po exonymizáciu či latinizáciu v jednom z jazykov: *el Támesis* — *Temža*, *Leipzig* — *Lipsko* a pod.)

Pri koncipovaní učebnice sa autor opieral o teoretické východiská viacerých slovenských a českých lingvistov (František Čermák, Juraj Dolník, Oľga Orgoňová, Alena Bohunická, Bohumil Zavadil, Petr Čermák, Petr Stehlík, Ladislav Trup a i.) ako aj o španielskych a zahraničných romanistov (Manuel Seco, Manuel Casado Velarde, Pilar García Mouton, Julia Sanmartín Sáez, José María Enguita Utrilla, Miguel Metzeltin či Mervyn Lang).

Na záver môžeme skonštatovať, že autorovi sa podarilo vydať podrobnú a komplexnú publikáciu s veľkým množstvom ilustračných príkladov, ktorá bude podľa nášho názoru veľmi prínosná nielen pre študentov hispanistiky, ale aj pre ostatných záujemcov o španielsky jazyk.

Mária Spišiaková | Katedra románskych a slovanských jazykov,
Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave |
Dolnozemska cesta 1, Bratislava, 852 35
ORCID ID: 0000-0002-1508-7546
maria.spisiakova@euba.sk

